


ЛЕКЦІЯ 1. ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ»

ПЛАН

1. Співвідношення понять «проектування», «програмування» та «планування».
2. Особливості соціального проектування
3. Функції соціального проектування.

 **Головні поняття теми:** проектування, програмування, планування, діалог, утопія, прототип, конструктивна цілісність проекту, функціональна цілісність проекту, новизна проекту, «італійський страйк», або «обструкція».

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпалько О. В. Соціальне проектування : навч. посіб. ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. Київ : [б. в.], 2010. 127 с.
2. Блага Н. В. Управління проектами : навч. посіб. ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 151 с.
3. Карташов Є. Г. Проектний підхід в публічному управлінні : навч. посібник ; Нац. акад. пед. наук України, Ун-т менеджменту освіти. Київ : [Освіта України], 2018. 302 с.
4. Нагорна Г. О. Соціальне проектування в державному управлінні: теоретичний аспект : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. Івано-Франківськ, 2018. 20 с.
5. Проектний менеджмент у публічному управлінні : підручник / [Ю. П. Шаров та ін. ; за наук. ред. Ю. П. Шарова] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2017. 343 с.

1. Співвідношення понять «проектування», «програмування» та «планування»

Незважаючи на те, що останні десятиріччя увага дослідників до вивчення проектної діяльності у різних сферах суспільного життя постійно посилюється, поняття «проектування» розуміється по-різному і нерідко змішується з поняттями «планування» і «програмування». У той же час ці поняття слід відокремлювати один від одного, оскільки всі вони відображають специфічні форми конструктивної діяльності, вкрай потрібні сучасному публічному управлінню, здійснюваному на професійних засадах.

Можна навести такі *загальні характеристики проектування*, притаманні його інженерно-технічним, так і соціальним різновидам:

1) відповідність об'єктивним закономірностям того фрагмента реальності, перетворення якого замислюється. Матеріальна реалізація проекту не може відбуватися всупереч законам природи. Навпаки, розроблюючи ідеальну модель певного об'єкта, проектувальник намагається віднайти й реалізувати умови відтворення його єдності з першою та другою природою, реалізувати за його допомогою природні, закономірні можливості відповідно до потреб та інтересів певного соціального суб'єкта. Пригадується відомий вислів Ф. Бекона: «Природа перемагається лише підпорядкуванням їй» [2, с. 12].

2) здійсненність у межах конкретного простору та часу. Розгортаючись у знаковій площині, відокремленій від матеріального виробництва, спираючись на розподіл праці проектувальника та виконавця проекту, проектування, тим самим, забезпечує апробацію тих або інших цілей, зменшує можливі ризики їх практичної реалізації.

3) конструктивна цілісність, себто адекватність технологічним можливостям суспільства щодо виготовлення всіх конструктивних елементів запроєктованої моделі об'єкта. Іншими словами, завдячуючи конструктивній цілісності проектування, реалізується закономірний зв'язок між запитом, потребами проектувальника та реальними можливостями їх задоволення.

4) функціональна цілісність проекту, де будь-якій бажаній і здійсненній функції відповідає певна морфологічна та конструктивна одиниця запроєктованого об'єкта. Зазначена ознака конкретизується у вимозі забезпечення оптимальності функціональної

структури, яка максимізує ефективність конструкції, виключає «зайві», не функціональні елементи.

5) завершеність проекту як такого, що задовольняє основним вимогам до нього з боку конкретного замовника, культури та суспільства в цілому.

б) новизна проекту, яка змінює свій зміст від епохи до епохи. В ранні історичні періоди переважало проектування за прототипами, що мали новий характер щодо конкретного фрагмента соціального простору й часу, але вже були апробовані в ході розв'язання схожих проблем на інших ділянках життєдіяльності. Починаючи з середини ХХ ст., коли за умов надзвичайного прискорення суспільно-історичного розвитку людина все частіше постає перед проблемою браку прототипічних моделей розв'язання тієї або іншої проблеми. Саме на цій підставі окремі автори вже давно протиставляють «традиційне проектування» минулих епох сучасному «новому проектуванню без прототипів» [4].

Звідси *проектування* – це конструювання завершених, здійснених, конструктивно та функціонально цілісних ідеальних моделей нових штучних об'єктів і приписів з їх втілення за конкретно-історичних умов визначеного простору та часу.

Сформульована дефініція дає змогу відокремлювати «проектування» від понять «планування» та «програмування». Останні мають своїм предметом питання організації діяльності з втілення цілісної проектної моделі. Тобто проектування відіграє роль своєрідного стартового майданчика для здійснення програмування та планування, на якому за допомогою програмування встановлюються конкретні алгоритми реалізації проекту, а далі за допомогою планування розподіляють наявні ресурси діяльності з виконання проекту в конкретних просторово-часових відрізках.

2. Особливості соціального проектування

Соціальному проектуванню, на відміну від інженерно-технічного, *притаманна низка особливостей*:

1) об'єктами можуть бути суспільні відносини різних масштабів і вимірів: соціальних організмів у цілому, окремих сфер та інститутів суспільної життєдіяльності (економічної, соціальної, політичної, духовної);

2) форма діалогу між соціальним суб'єктом та суспільством, поступальне розгортання якого втілює в собі досягнення соціальної згоди;

3) гнучкість, відкритість суспільним запитам, що межує з мірою дотримання конструктивної та функціональної цілісності розроблюваного проекту. Йдеться про філігранно тонку працю, в ході якої аналітичне визначення типологічних рамок відтворення або збереження певної якості суспільного явища має доповнюватися індивідуалізуючим підходом, мета якого – залишити простір для вільної самореалізації значущого індивідуального й групового потенціалу людини;

4) мова соціальних проектів менш формалізована, ніж мова інженерно-технічних проектів. Зазначена обставина має не випадковий характер, оскільки, попри небезпеку спотворення початкового задуму внаслідок невірної інтерпретації багатозначних засобів природних мов, вони водночас відповідають потребі збереження відкритості запроєктованої моделі, забезпечення рухливості, гнучкості її складових у відповідь на зміни суспільних обставин;

5) можливість коригування проектних нормативів, правил, виходячи з інтересів суспільства та окремих соціальних груп. У протилежному випадку виникає феномен «італійського страйку», або «обструкції», – своєрідних форм протесту, суть яких полягає в якомога максимально точному виконанні працівниками своїх посадових обов'язків і правил та у зв'язку з цим зриві нормального функціонування організації, яка, як показує практика, просто не може адекватно працювати за усіма колись установленими нормами, оскільки останні неодмінно відстають від динамічності середовища та нездатні охопити все багатство форм і змісту суспільних відносин;

б) менш чіткий поділ праці між розробником проекту та його виконавцем, оскільки, на відміну від інженерно-технічної діяльності, останній відкритим характером спроектованої моделі суспільних відносин залучається до активної участі у доведенні проекту, реалізації індивідуального підходу до нього, і в такий спосіб, до забезпечення його завершеності та здійсненості. А отже, існує дуже тісний зв'язок між соціально-проектною діяльністю і практикою, що і змушує окремих дослідників сумніватися в правомірності розгляду соціального проектування як відносно самостійного різновиду діяльності або, принаймні, погоджуватися на його квазіпроектний, нетрадиційний характер [6, с. 15 – 31];

Соціальне проектування – це конструювання завершених, здійснених, динамічно-діалогічних, конструктивно та функціонально цілісних ідеальних моделей нових форм суспільних відносин за конкретно-історичних умов визначеного часу та простору.

Загрозою порушення конкретно-історичних меж виступає творення з породження внутрішньо бідних та одноманітних моделей тих або інших об'єктів. Наприклад, на зразок того, що в «науковому лісі» суттєвим визнається лише вирощувана комерційна деревина, в «запланованому місті» – лише переміщення товарів і людей, у «запланованій лікарні» – лише швидке забезпечення професійними медичними послугами. Але, зазначає Дж. Скотт: «Все-таки і ми, і планувальники знаємо, що будь-який із цих пунктів є переплетенням безлічі пов'язаних дій, що не підпорядковуються подібним простим описам. Навіть шлях від А до В, який, здавалося б, володіє лише однією функцією, може використовуватися і в якості місця для відпочинку, спілкування, пригод і просто для того, щоб насолоджуватися видами природи між А та В» [5, с. 551].

3. Функції соціального проектування

Як і інженерно-технічне, соціальне проектування здійснює такі **функції**:

1) *пізнавальну* – як спосіб пізнання дійсності, збагачення теорії знанням конкретних шляхів врахування дії тих або інших об'єктивних закономірностей;

4) *комунікативну* – забезпечуючи обмін певною інформацією в соціальному часі і просторі;

5) *ідеологічну* – як знаряддя формування практичної свідомості людини, її наповнення ідеями і концептами теоретичного пізнання;

б) *управлінську* – як форма розподілу і координації суспільної праці з виготовлення певного штучного об'єкта;

7) *нормативну* – як засіб нормування суспільної життєдіяльності та творення прототипічної ідеальної основи повторювального відтворення штучних об'єктів;

8) *новаторську* – як форма творення нового, конструктивного забезпечення актуалізації бажаних і здійснених можливостей функціонування та розвитку людини й суспільства;

9) *експериментаторську* – як засіб попередньої мисленнєвої апробації концептуального задуму нового штучного об'єкта на здійсненність і відповідність потребам, інтересам і цінностям соціального суб'єкта та суспільства в цілому.

Водночас соціальному проектуванню властиві і певні **особливі функції**:

1) *інтегративна*, забезпечуючи упорядкування певного фрагмента соціальної матерії шляхом єднання різноманітних соціальних суб'єктів і суспільства навколо соціально-значущої моделі збереження або перетворення певної сукупності суспільних відносин;

2) *рефлексивна*, виступаючи формою конструктивного осмислення соціальним суб'єктом себе самого і свого місця в суспільних відносинах;

3) *самоврядна*, утворюючи важливий механізм саморегуляції соціальних організмів, їх самоадаптації та самоперетворення у відповідь на виклики зовнішнього середовища;

4) *легітимаційна* – в якості джерела авторитетності запроєктованих соціальних порядків, організаційних устроїв та ін.